

Lunds Universitet

Sociologiska institutionen

Bokal

- och föreställningar om staden

Olof Bergman 860126-3356

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Höstterminen 2010

Handledare: Ann-Mari Sellerberg

ABSTRAKT

Författare: Olof Bergman 860126-3356

Titel: Bokal - och föreställningar om staden

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Handledare: Ann-Mari Sellerberg

Sociologiska institutionen, höstterminen 2010

Den här uppsatsen uppkom genom ett intresse för urban-sociologi och stadsplanering samt för relationen mellan sociala relationer och fysisk miljö. När jag genom en arkitekt kom i kontakt med projektet Bokal i Rosengård blev jag genast intresserad av vilka föreställningar och målsättningar som format detta projekt. Jag blev intresserad av hur projektet var tänkt som ett led i utvecklingen av Rosengård, ett området som ofta beskrivs som en problemfylld förort. För att förstå projektets grundläggande idé och aktörernas bakomliggande föreställningar visade sig att en kvalitativ ansats vara den bästa metoden att nå denna förståelse. Eftersom mitt intresse riktades mot föreställningar och brukardeltagande i planeringsprocessen blev intervju det självklara metodvalet. Som analytiska redskap har jag i denna uppsats använt mig av Antonio Gramsci's begrepp hegemoni och Gayatri Spivak's begrepp subjektcentrism, jag har sedan relaterat min undersökning till nationell och internationell forskning om urbanitet och planering.

Redovisningen av den empiri som insamlades genom intervjuerna samt analysen av denna visar att det tycks finnas starka drag av konsensus. Aktörernas, arkitekternas och planerarnas uppfattningar om vad som är en bra stad, en bra mötesplats eller hur integration skall gå till är inte helt identiska men är ändå präglade av en uppfattning med starka hegemoniska drag. I planeringen av ett projekt som Bokal förväntades dessa aktörer att på något sätt involvera medborgare så att dessa kan komma med förslag och påverka planeringsprocessen. Denna uppsats visar hur denna till övervägande del hegemoniska uppfattning, denna tydliga bild, efter vilken Bokal utformades, kan sägas ha fått ett spontant samtycke av invånarna i Rosengård. De föreställningar och förhållningssätt som ligger bakom projektet ifrågasattes inte och hegemonin reproduceras. Det bör dock poängteras att projektet Bokal måste ses som ett positivt inslag i området Rosengård där människor får ta en plats i områdets offentlighet och att det innebär en chans till försörjning för människor i området.

Nyckelord: Bokal, föreställningar, hegemoni, subjektcentrism, planering

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Syfte och frågeställning	6
1.2 Disposition	6
1.3 Avgränsningar	7
1.4 Presentation av Bokal och Rosengård	7
1.5 Förförståelse	8
2. Metod	8
2.1 Urval av intervjupersoner	8
2.2 Presentation av intervjupersoner	9
2.3 Intervju	10
2.4 Bearbetning och Transkribering	11
2.5 Etiska överväganden	12
3. Teori	12
3.1 Hegemoni	12
3.2 Subjektcentrism	13
4. Tidigare forskning	14
4.1 Modernistisk planering	14
4.2 Förorten i fokus	16
4.3 Stadsplaneringsideal och kommunikativ planering	17
5. Empiri	19
5.1 Föreställningar om staden	19
5.2 Förhoppningar med Bokal	21
5.3 Deltagande i planeringsprocessen	23
6. Analys	25
6.1 Föreställningar om staden	26
6.2 Förhoppningar med Bokal	27

6.3 Deltagande i planeringsprocessen	29
7. Sammanfattning och diskussion	32
8. Referenser.....	34
<i>Litteratur.....</i>	<i>34</i>
<i>Dagspress</i>	<i>35</i>
<i>Internetkällor.....</i>	<i>35</i>
<i>Övriga källor.....</i>	<i>36</i>
<i>Bilaga - Intervjuguide</i>	<i>37</i>

”Nu har folk börjat förstå att den verkliga utmaningen de kommande trettio åren är att omvandla periferin till städer. Periferin är de blivande städerna. Eller inte. Eller kommer aldrig att bli.” - Renzo Piano¹

1. Inledning

Städer har en förmåga att framkalla många olika känslor hos människor. Både positiva och negativa. Vad är det i städer som gör att vi väljer att bo där när det finns så ofantligt mycket plats runtomkring där vi skulle kunna ha en kvadratkilometer för oss själva. Detta har väckt ett intresse hos mig att försöka förstå hur den fysiska miljön påverkar oss människor. Hur den påverkar våra sociala relationer, hur vi agerar samt hur vi människor påverkar den fysiska miljön och tillskriver den värden. Som sociologistudent är jag intresserad av de försök som görs för att förbättra städer och den ambition som finns att genom förändringar av den fysiska miljön kunna läka sociala sår. Nämda intresse medförde att jag kom i kontakt med projektet Bokal i Rosengård. Rosengård som i media ofta blir framställt som en orolig stadsdel med många problem. Bokal är ett projekt som har utvecklats av MKB i Malmö, i samverkan med Stadsbyggnadskontoret, som har för avsikt att skapa stadsliv och täthet längst med Bennets väg som sträcker sig från Möllevångstorget ut till Rosengård. Detta är ett försök till en förtätning av området och en integration av Rosengård med de centralare delarna av Malmö, tanken är att människor skall kunna mötas på en naturlig mötesplats längst med denna gång- och cykelväg. Det centrala elementet i detta projekt är de så kallade Bokalerna som är en lägenhet och en företagslokal som byggts samman till ett objekt vilket innebär att företagslokalen kan nås från lägenheten.

Rosengård byggdes som ett bostadsområde i det så kallade miljonprogrammet där den vägledande principen var en funktionsuppdelning av fritid, bostad och arbete. Denna separering byggde på att det skulle finnas en väl fungerande infrastruktur som knöt samman dessa delar. Funktionsseparering har omnämnts som modernismens förhållningssätt till planering baserat på industrisamhällets princip (Brusman 2008:17f). Denna planeringstradition företräddes bland annat av den kände schweiziske arkitekten Le Corbusier. Projektet Bokal ansluter sig till en kritisk tradition som vill bryta upp den modernistiska planeringen. Områden som Rosengård beboddes i början främst av svenska arbetarklassfamiljer och invånarna idag kan även de betraktas som huvudsakligen arbetarklassfamiljer men med skillnaden att de flesta av dessa idag har migrantbakgrund. Områden som Rosengård betraktas oftast i allmänhetens ögon som präglade av stora sociala problem som i

¹ Berömd italiensk arkitekt. Uttalande i The Guardian 21/11 2005. <http://www.guardian.co.uk/artanddesign/2005/nov/21/architecture.communities>

sin tur kopplas ihop med invånarnas migrantbakgrund (Räthzel 2007:302f).

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att undersöka vilka föreställningar om stad, stadsbyggnad och människors delaktighet i stadsplanering som präglat projektet Bokal. Med utgångspunkt i detta syfte ämnar jag i denna uppsats undersöka följande underfrågor:

- Vilka föreställningar om staden har de aktörer som var drivande i projektet Bokal?
- Vilka målsättningar formulerar dessa aktörer för projektet?
- Vilken syn på delaktighet i planeringsprocessen har aktörerna bakom projektet?

1.2 Disposition

Jag kommer i detta inledande kapitel att redogöra för de avgränsningar som gjorts i uppsatsen och motivera varför de har gjorts samt presentera projektet Bokal och området Rosengård. Efter det följer en redogörelse för min egen förförståelse av ämnet för uppsatsen. I kapitel två *Metod* kommer jag att motivera och diskutera mitt val av metod. Utöver detta innehåller kapitlet även en genomgång av de etiska aspekter jag tagit hänsyn till samt hur transkriberings- och bearbetningsprocessen av det empiriska materialet har gått till. Jag kommer under denna kapitelrubrik även redogöra för mitt urval av intervjupersoner samt presentera dessa. Under rubriken kapitel tre *Teori* kommer jag att beskriva de teoretiska utgångspunkter och centrala begrepp som jag använder mig av i analysen av mitt empiriska material. I kapitel fyra *Tidigare forskning* tar jag upp och förklarar inhemsk och internationell forskning som jag bedömt relevant för denna studie. Detta kapitel är stort till omfånget just därför att det enligt mig behövs en hel del bakgrundsförståelse i studier av fenomen som Bokal och den kontext detta projekt skapas i. Uppsatsen blir på grund av detta val något lång, men jag anser att denna kontextualisering är nödvändig för att nå en djupare förståelse av problematiken. Tidigare forskning är också ämnad att användas som jämförelsematerial i analyskapitlet. I kapitel fem *Empiri* presenterar jag min empiri som utgörs av de genomförda intervjuerna. Detta kapitel bygger mestadels på sammanfattningar av mitt intervjumaterial. Dessa sammanfattningar och tolkningar är uppbyggda kring teman som utkristalliserats under studiens gång. Kapitel sex, *Analys*, innehåller min analys av empirin med hjälp av de teoretiska utgångspunkter som presenterats i teorikapitlet samt den tidigare forskning jag tagit del av. Empiri- och analys-kapitlen är uppdelade i underrubriker som tar upp de teman av det empiriska materialet som jag har valt att belysa. *Sammanfattning och diskussion* är det sjunde

och sista kapitlet där jag summerar de slutsatser jag kommit fram till, samt återknyter till mitt syfte och frågeställning.

1.3 Avgränsningar

Det är givetvis inte möjligt att i alla avseenden undersöka den frågeställning jag valt att utgå från. En kandidatuppsats har sin begränsning i form av omfattning och den tid som står till förfogande. Jag har därför valt att belysa frågeställningen utifrån de arkitekter och planerare som har varit de drivande aktörerna på tjänstemannanivå i detta projekt. Detta tillvägagångssätt innebär att slutsatsernas i denna uppsats inte är generaliserbara. Däremot kan slutsatserna användas i jämförelser med liknande studier. Min begränsning innebär att uppsatsen inte undersöker de människor i Rosengård som bedriver verksamhet i Bokalerna.

1.4 Presentation av Bokal och Rosengård

När jag först bestämde mig för att undersöka Bokal närmare hittade jag en artikel i DN publicerad den 17 Augusti 2009 (DN 17/8) där Malmös kommunalråd Ilmar Reepalu uttalade sig om de Bokaler som byggs i Örtagård i Rosengård. I artikeln uttalade sig också Susanne Rikardsson som är affärsområdeschef på MKB och en av de ansvariga för Bokalerna och som jag senare också intervjuade. I artikeln uttrycks förhoppningar om att dessa Bokaler ska binda ihop Rosengård med centrum på ett bättre sätt. Det finns alltså en strävan mot en förtätning av staden. Susanne beskriver det som en slags urban akupunktur som ska öka blodomloppet i hela området. I ett dialog pm från Stadsbyggnadskontoret (Dialog-pm 2008:1) uttrycks också just en önskan att förtäta och att öka funktionsblandningen med att sprida ut handel och service utanför Rosengård centrum. På sin hemsida menar Stadsbyggnadskontoret att Bokal är ett exempel på hur ett fysisk tillskott kan stärka stadslivet och beskriver stadsliv som något som behöver just täthet, blandade funktioner och bostadsformer. Bokal ses som ett steg i rätt riktning för hur fysiska strukturer kan tillmötesgå de specifika sociala behov som finns just i Rosengård. Bokalerna är alltså belägna i Rosengård som är en del av det så kallade Miljonprogrammet. Merparten av bebyggelsen i Rosengård uppfördes mellan 1967 och 1972. Enligt Malmö stads hemsida uppgick invånarantalet i Rosengård år 2008 till 22 262 invånare. Trångboddheten i stadsdelen beskrivs vara hög med svenska mått. Ungefär 65 procent av lägenheterna i Rosengård beskrivs vara hyresrätter där MKB är den klart dominerande ägaren. Enligt hemsidan var förvärvsfrekvensen år 2006 i Rosengård 39 procent. Medelinkomsten i

Rosengård ligger på 71 700 kr medan den i hela Malmö ligger på 118 000 kr.²

1.5 Förförståelse

När denna uppsats inleddes bestod min förförståelse av stadsbyggande och planering i den kritiska urbansociologiska litteratur jag läst. Denna uppsats drog dock ut på tiden och jag hann börja studera andra kurser vid sidan av att jag arbetade med uppsatsen. Jag studerade då bland annat kurser i planeringsteori vilket har medfört en förändrad förförståelse för hur planering går till i Sverige samt för olika teoretiska planeringstraditioner. Detta har naturligtvis medfört en större förståelse för de olika problematiker som finns inom svensk stads- och samhällsplanering. Denna förförståelse har alltså medfört en förståelse för de svårigheter som en enskild planerare kan möta då denne försöker påverka stadsutvecklingen. Beslut i dessa frågor är till sist politiska och hänsyn måste ibland tas till företagsintressen. Men den har även medfört en kritisk syn på hur planering bedrivs och en uppfattning om att det ändå, med ett kritiskt förhållningssätt, går att utveckla planeringen och ”tänka utanför ramarna” för vad bra planering är och vem den skall tjäna. Min förförståelse innebär att jag fått en inblick i den typ av planeringsideal som idag dominerar inom svensk stadsbyggande. Detta är ideal som grundar sig i en kritik av modernismens planeringsideal och istället framhäver täthet, blandade funktioner och myllrande stadsliv. Min förförståelse vilar också på en uppfattning att det i planering överlag tycks finnas en uppfattning att de flesta sociala problem kan lösas med förändringar i den fysiska miljön och att intresset för hur de sociala relationerna påverkar den fysiska inte är lika stort.

2. Metod

Det empiriska material som ligger till grund för denna studie är insamlat genom fyra intervjuer. Intervjuerna genomfördes på intervjupersonernas kontor och arbetsplatser hos MKB och Stadsbyggnadskontoret i Malmö. Jag ämnar i detta metodkapitel redogöra för de metodologiska val jag gjort som underlag för studien. Då denna studie eftersträvar en djupare förståelse av de föreställningar som de intervjuade personerna ger uttryck för har denna uppsats en kvalitativ ansats.

2.1 Urval av intervjupersoner

Till att börja med fick jag upplysningar om eventuella intervjupersoner genom en arkitekt anställd på Blekinge Tekniska Högskola i Karlskrona som på ett ungefär visste vilka personer som var

² Hämtat från Malmös stad hemsida den 20/12 2010 <http://www.malmo.se/Kommun--politik/Om-oss/Stadsdelar/Rosengard/Fakta-om-Rosengard.html>

inblandade i Bokal. Han fungerade som en så kallad ”gatekeeper” på så sätt att han tipsade om personer att intervjua samt att jag kunde nämna hans namn i min första kontakt med dessa. Jag började med att mejla dessa personer där jag beskrev vem jag var och varför jag var intresserad av att intervjua dem och om jag kunde ringa dem för att boka in eventuella intervjuer. När jag fått svar på dessa mejl började jag ringa runt och boka intervjuer. Ett namn på en anställd på Stadsbyggnadskontoret som jag fått av min ”gatekeeper” ledde mig vidare till en annan arkitekt, själv hade hon inte varit inblandad i projektet. Detsamma hände när jag mejlade till en anställd på MKB i Malmö. Också hon tipsade om vilka av de anställda där som jag borde kontakta. Denna metod har således lett mig fram till de personer inom organisationen som ansetts vara de drivande aktörerna.

Då det är deras åsikter och föreställningar om staden och Bokal i sina roller som planerare och arkitekter jag är intresserad av kommer perspektiv på klass, kön och etnicitet i skymundan i urvalsprocessen. I likhet med den amerikanska antropologen Marc-Adelard Tremblay baseras urvalet av intervjupersoner på basis av att de är personer med expertkunskap om ämnet i fråga som kan utöka min egen förståelse av ämnet och framförallt bidra till en ökad förståelse för mina intervjupersoners föreställningar. De skall på grund av detta betraktas som så kallade nyckelinformanter (Tremblay 1957:689). Metoden med användandet av nyckelinformanter kan användas både för att samla in kvantitativ och kvalitativ data. Den intervjuteknik som används vid intervjuer med nyckelinformanter är vanlig bland antropologer vilket har inneburit en ostrukturerad intervjuform som liknar ett samtal. Tremblay förespråkar dock en intervjuteknik som innehåller en viss struktur (Ibid 1957:688f). Intervjuformen som använts av mig är således en semi-strukturerad intervjuform.

2.2 Presentation av intervjupersoner

Kenji Miazu

Kenji är 44 år och utbildad arkitekt på Lunds Universitet där han även har bedrivit en del undervisning. Arbetar idag som arkitekt på MKB i Malmö.

Magdalena Alevra

Magdalena är 46 år och utbildad arkitekt och arbetar på Stadsbyggnadskontoret i Malmö.

Susanne Rikardsson

Susanne är 47 år och är utbildad informatör med ett förflutet inom databranschen. Är idag anställd som affärsutvecklingschef på MKB i Malmö.

Anna Wiking

Anna är 32 år och arbetar som konceptutvecklare på MKB i Malmö.

2.3 Intervju

Intervjuerna som genomfördes var så kallade semi-strukturerade samtalsintervjuer där jag som intervjuare hade för avsikt att skapa ett samtal om Bokal. Jag ville därmed inte att intervjun skulle få karaktären av ett förhör eller ren utfrågning. Däremot använde jag mig av en intervjuguide där jag ställt upp frågor som jag ansåg centrala för min studie. Att använda sig av en intervjuguide eller ”checklista” fungerar enligt de brittiska human- och kulturgeograferna Mike Crang och Ian Cook som ett stöd vilket ger intervjuerna samma riktning. Crang och Cook menar att användningen av intervjuguide och/eller checklista är en metod som ofta används när intervjupersonen representerar ett företag då intervjupersonen endast kan avsätta en viss begränsad tid för intervju (Crang & Cook 2007:66). Intervjuguiden var uppbyggd med inledande frågor om intervjupersonens bakgrund och utbildning samt mer generella frågor om vad en stad innebär för dem. Därefter följde frågor om Bokals uppkomst och funktion samt de förhoppningar intervjupersonen hade med projektet. Slutligen fanns det ett par frågor uppställda som rörde brukardeltagande i planeringsprocessen. Denna intervjuguide fungerade som en trygghet för mig i intervjusituationen men allteftersom intervjun fortskred tillkom ständigt nya frågor. Tremblay menar att även om intervjuformen är öppen så bör det finnas en intervjuguide som har som funktion att hålla samtalet inom ramarna för det ämne som studien berör. Även om intervjupersonen skall ges stort utrymme att själv bestämma hur han/hon vill uttrycka sig så fungerar intervjuguiden som det som håller kvar samtalet vid det ämne som huvudsakligen fokuseras (Tremblay 1957:690). Tremblay menar att nyckelinformanten skall ha utrymme att styra samtalet efter eget tycke och föra det i sitt eget tempo men att forskarens roll i intervjusammanhangen ändå måste vara att hela tiden försöka styra in samtalet på det ämne som studien ämnar undersöka. Denna styrning har en funktion som medför att samtalet koncentreras till och täcker in den expertkunskap som intervjupersonen sitter inne med (Ibid 1957:689). I likhet med hur sociologen Nora Räthzel ser sin egen roll i sin studie av Tensta i Stockholm och Altona i Tyskland (2007) såg jag mig själv som något av en outsider i förhållande till mina intervjupersoner. Räthzel menar att positionen som outsider medför att intervjuaren öppnar

blicken för människors beteenden på ett annat sätt. Hon menar även att intervjupersonen därmed leds till noga förklaringar eftersom outsiders uppfattar saker och ting utifrån. Styrkan i denna outsiderroll ligger alltså i ett ifrågasättande av det som för de insatta känns självklart (Räthzel 2007:294).

Alla intervjuerna ägde alltså rum på intervjupersonernas arbetsplatser. Jag frågade om det gick bra eftersom det är just deras arbete med projektet Bokal jag är intresserad av. Mike Crang och Ian Cook menar att det kan vara till fördel att låta intervjun äga rum på intervjupersonens arbetsplats då detta kan verka för en avslappnad stämning mellan intervjuaren och intervjupersonen. De menar att platsen för intervjun, t ex. en arbetsplats, anger en del av en persons identitet och inte hela utan en person rör sig mellan olika platser som på olika sätt kan spela in på dennes identitet. De påpekar dock att det kan vara bra att intervjua en person utanför dennes arbetsplats då det kan finnas skäl för personen att inte vilja yttra sig negativt på sin arbetsplats då någon där kan höra (Crang & Cook 2007:65). I mina intervjuer var jag självklart färgad av min egen förförståelse av ämnet i fråga då jag läst en del urbansociologisk litteratur som kommit att påverka mitt sätt att se på stadsplanering och relationen mellan fysisk miljö och sociala relationer. Även om jag aldrig kan sätta min förförståelse helt åt sidan så styrdes jag ändå i intervjuerna av min frågeställning och mitt intresset av att ta reda på intervjupersonernas subjektiva förståelse av projektet. Med det sagt så är jag som forskare i denna studie inte ute efter att försöka skapa en objektiv kunskap. Jag hävdar i stället att forskarens egen subjektivitet alltid spelar en roll i forskning och att detta faktum inte förringar kunskap utan snarare är positiv då det synliggör hur kunskap är konstruerad och grundad i sociala och kulturella kontexter. Det är därför viktigt att ständigt vara reflexiv och reflektera över sin egen roll och inverkan i forskningsprocessen samt synliggöra i vilken vetenskaplig tradition forskningen är situerad i (Esseveld 2008:189).

2.4 Bearbetning och Transkribering

Alla intervjuer utom en spelades in med hjälp av en digital diktafon medan den första genomfördes med en vanlig bandspelare då jag inte hade tillgång till diktafonen vid det tillfället. Användandet av diktafon istället för bandspelare underlättade transkriberingsprocessen avsevärt eftersom jag kunde lägga över de inspelade intervjuerna på min dator och spela upp den i en digital mediaspelare. I transkriberingen har jag valt att inte skriva ut betoningar, ändringar av röstlägen eller gester med mera på grund av att det är innehållet i intervjun som är av intresse för mig. De citat som jag använder mig av i analysen har jag dock valt att redigera för att göra det lättare att läsa. Jag har varit

noga med att inte ändra någonting av innebörden i dessa citat utan det är helt enkelt ett val jag gjort för att göra texten mer lättillgänglig för läsaren. I empirikapitlet hänvisar jag även till de sidor jag har hämtat citat från samt de sidor som jag har sammanfattat utifrån. På detta sätt kan den som vill gå tillbaka till de transkriberade intervjuerna för att själva läsa källmaterialet.

2.5 Etiska överväganden

De etiska överväganden som först och främst gjordes i denna uppsats gällde intervjupersonernas anonymitet. Innan jag genomförde mina intervjuer frågade jag mina intervjupersoner hur de såg på anonymitet och om de ville ha anonymitet. Samtliga svarade dock nekande och de var alla villiga att ställa upp med sina riktiga namn. Hade någon av intervjupersonerna velat vara anonym hade jag valt att anonymisera samtliga för att hålla en konsekvent linje. Det hade dock kunnat vara problematiskt att anonymisera intervjupersonerna då samtliga hade gått att identifiera via deras position och betydelse för projektet.

3. Teori

3.1 Hegemoni

För att analysera och förstå de inblandade planerarnas position i och berättelser om projektet Bokal och staden i allmänhet kommer jag att använda mig av den italienske marxisten Antonio Gramsci's begrepp hegemoni. Den svenska sociologen Nora Räthzel undersöker i sin artikel *Självorganisering och stat* (2007) utveckling av stadsdelen Tensta i Stockholm. Hon undersöker relationen mellan självorganiserande projekt och den offentliga förvaltningen i både Tensta och i Altona i Hamburg. I sin analys använder hon Gramsci's teorier kring civilsamhälle och vad hon kallar organiska intellektuella för att undersöka om organiska intellektuella i en förort kan artikulera sina egna intressen och på så sätt utmana den kulturella hegemonin. Enligt Gramsci är det de organiska intellektuellas uppgift att stödja den underordnade klassen som denne själv ingår i. Denne skall sedan hjälpa denna grupp i dess försök att lämna sin underordnade position och utmana de dominerande klassernas hegemoni för att ersätta den med sin egen (Räthzel 2007:298). Räthzel likställer begreppet i sin studie med eldsjäl. Gramsci använder begreppen hegemoni och direkt dominans för att skilja mellan civilsamhälle och stat. Räthzel menar att hegemoni i Gramsci's definition får betydelsen av dominans genom organiserat samtycke. Hegemoni och den form av icke-tvingande dominans som följer med den hör således till civilsamhället medan direkt dominans är något som utövas av en stat (Ibid 2007:296). Räthzel tolkar Gramsci och menar att eftersom

tvång förekommer i både civilsamhället som i den politiska sfären så är det inte möjligt att organiskt skilja dem åt. Hon påpekar att organiskt samtycke kan förekomma överallt, både i statliga organisationer som i frivilliga organisationer. Således är det i hennes förståelse inte specifika platser eller organisationer som utgör civilsamhället utan det är kampen om den kulturella hegemonin som avgör om organisationer är på väg att bli en del av civilsamhället eller ej. Hon ser denna kamp som processer som gör det möjligt för individer att ta plats i offentligheten, dvs. som medborgare som kan utmana rådande strukturer och har som mål att utveckla alternativa vägar (Ibid 2007:297). Utifrån detta perspektiv kan brukargardeltagande i en planeringsprocess ses som individer som officiellt får en chans att påverka men som ändå utsätts för dominans på så sätt att de i slutändan tvingas acceptera att någon annan definierar vad som är bäst för dem.

Gramsci menar att den dominerande gruppen i samhället således organiserar samtycke på två olika sätt. Dels genom det spontana samtycke som den dominerande gruppen erhåller genom sin ställning och den prestige som är knuten till denna position. Dels kan samtycke organiseras genom den tvingande makt som utövas genom och med lagen (Gramsci 1999:145). Det är det första av dessa två sätt att organisera samtycke som är intressant för denna studie då jag är intresserad av hur den dominerande gruppen, i detta fallet planerare och arkitekter, organiserar samtycke för sina värderingar och idéer dvs. hur hegemoni uppehålls. Rätzel påpekar att ett sätt för staten att slippa ta till tvång är genom att organisera samtycke genom att uppmuntra gräsrotsprojekt på ett sådant sätt att de inkorporerar den dominerande kulturens värderingar (Rätzel 2007:299).

3.2 Subjektcentrism

Gramsci's hegemonibegrepp kan i detta sammanhang knytas till den indiske filosofen Gayatri Spivak's begrepp subjektcentrism. Den svenske kulturgeografen Juan Velásquez använder sig bland annat av detta begrepp i sin avhandling *Förankring och dialog: Kraftspelet mellan planering och demokrati* (2005) där han undersöker Stockholmsförorten Alby. Velásquez har en maktgenealogisk utgångspunkt för att undersöka interaktionen mellan de tjänstemän som arbetar med att utveckla Alby samt för att undersöka hur de hanterar konflikter, kritik och olikheter. Velásquez använder även Jürgen Habermas begrepp livsvärld och systemvärld och menar att det alltid finns en maktutövning i planeringsprocesser och att de har en bestämd geografisk prägel eftersom de alltid förs mellan systemvärdens rum och livsvärldens platser. Denna maktutövning ser Velásquez i kontrasten mellan tjänstemännens utifrån-perspektiv och deras eftersträvade inifrån-perspektiv (Velásquez 2005:33). Velásquez använder begreppet subjektcentrism hämtat från Spivak för att

belysa hur tjänstemännen i Alby genom sitt tal och sina termer för att benämna invånarna i Alby gör dem till passiva objekt. De blir till passiva mottagare för åtgärder som införlivas av de subjekt, tjänstemännen, som bor utanför platsen men som har makten att själva definiera Albybornas behov. Tjänstemännen och de som förvaltar platsen försöker således styra ett socialt liv på en plats som de själva inte lever på (Ibid 2005:38). Spivak påpekar att stora teoretiker som Marx, Hegel och Foucault lyft fram utsatta människor som agenter som kan genomföra förändringar men att de trots detta inte kommer till tals trots sin strävan att göra det bättre för sig själva (Ibid 2005:33). Både i Velásquez studie av Alby och i Rätzels studie av Tensta finns det många invånare som vill engagera sig för att göra sin respektive stadsdel bättre men de tillåts inte själva definiera sina egna behov eller bestämma vilka åtgärder som ska vidtas. Även om det i båda fallen finns välmenande tjänstemän och planerare som har de bästa avsikter uppstår det en diskrepans mellan ett utifrån-perspektiv och ett inifrån-perspektiv där de som planerar utifrån innehar en maktposition att bestämma vad de som bor på platsen behöver.

Spivak som har ett post-kolonialt förhållningssätt har bland annat berört förhållandet mellan koloniatör och koloniserad i industriländer. Hon har även likställt det med förhållandet mellan invandrare och ett majoritetssamhälle i stort och benämner detta förhållande med termen intern kolonialism (Ibid 2005:34f, Spivak 1999:172ff). Velásquez menar att denna interna kolonialism finns även i Sverige och att det är just fråga om intern kolonialism eftersom invånare i stadsplaneringsprojekt blir gjorda till objekt för planerarnas eller förvaltningens projekt, ambitioner och sympatier. Han menar att svenskarna som handlande subjekt är de som skall rädda invandrarna, de passiva objekten, i förorten (Velásquez 2005:195f). Enligt Spivak ses invandrarna i det här förhållandet som en grupp som måste socialiseras och kulturaliseras in i samhället och hindras på så sätt att ta en större plats i landets ekonomiska, kulturella och politiska liv (Spivak 1999:287ff).

4. Tidigare forskning

4.1 Modernistisk planering

Den svenska historikern Mats Brusman påpekar i sin avhandling *Den verkliga staden? Norrköpings innerstad mellan urbana idéer och lokala identiteter* (2008) att den funktionella stadsplanering som kom att präglade 1900-talet hade ett översiktligt perspektiv på staden. Denna översiktlighet innebar att staden kom att delas in i zoner och framförallt skulle bostäder skiljas från industrier och trafik. Brusman framhäver att det i Sverige bland annat var stadsplaneraren Albert Lilienberg i Stockholm

som på allvar introducerade den funktionalistiska eran i svensk stadsbyggande. Funktionalismen växte fram som ett försök att komma till rätta med det kaos som den industriella revolutionen hade orsakat i städerna. Staden skulle planeras och zonerats på ett vetenskapligt sätt utefter dess mest primära funktioner som var arbete, boende, rekreation och transport (Brusman 2008:17). Resultatet av denna typ av planering blev ett koncentrerat boende i höga hus för att på så sätt frigöra stora ytor för rekreation. Industri- och arbetsplatser förlades till specifika zoner som kunde nås via snabba trafikleder, därmed separerades transporter från boendemiljöerna. Brusman framhäver att funktionalismens koncept präglades av hygien, ljus och luft samt att funktionalismens estetiska uttryck eftersträvade en fysiskt avskalad gestaltning som skulle vara fri från fysiska maktuttryck. Denna avskalade estetik skulle således lyfta fram funktionalismens ledord som var funktion, jämlikhet och solidaritet. Brusman menar även att funktionalismen knöt an till dåtidens sociala ingenjörskonst och att hela folkhemstanken genomsyrades av idéer om rationalitet, vetenskaplighet och värderingsfrihet (Ibid 2008:18).

Den amerikanske sociologen Richard Sennett menar i boken *The Uses of Disorder* (1970) att det innan den industriella revolutionen inte fanns en syn på städer som en speciell ordning av sociala relationer vilket medförde att det inte fanns en syn på planering som något som borde anpassas speciellt till städer. Sennett menar vidare att denna syn ändrades först med den industriella revolutionen och de nya kapitalflöden som den gamla makten i städerna inte längre hade samma kontroll över. När kapitalismen slog igenom på allvar ökade städernas ekonomiska betydelse och städernas befolkningar växte snabbt vilket gjorde dem okontrollerbara och den sociala välfärden miste sin självklara plats (Sennett 1970:87f). Denna enormt snabba tillväxt förde med sig en mycket stor fattigdom och levnadsförhållandena i städerna präglades i många fall av misär, vilket Peter Hall visar i boken *Cities of Tomorrow* (2002). Sennett lyfter fram Baron Haussmann som den som i detta skede utformade de urbana reformer som starkt kommit att präglade vår tid. Sennett menar att Haussmanns planeringsideal huvudsakligen baserades på två antaganden. För det första ansåg han att stadsproblem borde behandlas som en helhet. Det innebar att likartade sociala, ekonomiska och fysiska fenomen i en stad alltid var sammankopplade, därmed skulle de behandlas på ett och samma sätt. Förändringar i en av dessa aspekter skulle då logiskt få strukturerade följder i de andra. För det andra ansåg Haussmann att fysiska förändringar skulle leda till sociala förändringar och inte tvärtom (Ibid 1970:88ff). På detta sätt kom Haussmann att präglade den nya modernistiska stadsplaneringen som byggde på ett systemtänkande där idealet var att planera städer där helheten skulle bestämma delarna (Ibid 1970:92). Sennett menar att denna typ av planering kom att bygga på

tanken att det gick att kontrollera okända hot genom att eliminera chanserna för överraskningar. På detta sätt skulle konflikter i städerna undvikas. Sennett påpekar att denna typ av planering är extremt naiv i sin förhoppning att på ett kontrollerat sätt kunna ordna det sociala livet och kunna skapa den konfliktfria harmoniska staden (Ibid 1970:96f). Översiktsplaner som används idag för hela storstadsregioner ses av Sennett som en typ av *masterplans* där planerare försöker styra städernas framtid utefter förutbestämda riktlinjer (Ibid 1970:99).

En annan kritiker av det modernistiska planeringsidealet är den australienska landskapsarkitekten Leonie Sandercock som i artikeln *The Death of Modernist Planning: Radical Praxis For A Postmodern Age* (1998) lyfter fram att den omstrukturering av städer runt om i världen som skett sedan 1970-talet har inneburit en förflyttning från ett modernistiskt landskap till ett post-modernt. Hon menar att dagens planering måste anpassa sig efter denna förflyttning och att planeringstänkandet således även måste omstruktureras för att passa in i denna nya tid. Dagens post-moderna städer präglas enligt Sandercock av en extremt långt driven kulturell mångfald och detta har givit upphov till en mängd problem. Hon menar att migration på så sätt har kommit att förändra ekonomiska, demografiska och sociala strukturer samt medfört ett ifrågasättande av tidigare starka uppfattningar om nationell identitet (Sandercock 1998:165). Hon framhäver även hur feminismen sedan 1970-talet har påvisat hur modernismen formade städer efter en hierarkisk rumslig ordning, dvs. hur städer planerades av män för män. Vidare menar hon att feminismen även kom att lyfta fram ytterligare dimensioner som måste tas i beaktning inom planering, som ras och kön (Ibid 1998:168). Sandercocks slutsats är att det idag inte går att planera utifrån modernistiska ideal där förutsättningen är en homogen befolkning.

4.2 Förorten i fokus

I antologin *Urbanitetens omvandlingar: Kultur och identitet i den postindustriella staden* (2004) beskriver den svenska sociologen Ove Sernhede med sin artikeln *Förorten som exil: Loïc J.D. Wacquant och postindustriella fattigdomsmönster* hur en post-kolonial problematik uppkommit som ett resultat av ett allt mer globaliserat samhälle som även har skapat stereotypa föreställningar om förorten och de som bor där. Stigmatiserande föreställningar om ras, religion och kriminalitet har förstärkt uppdelningen av vi och dom, samt bidragit till upplevelsen av utanförskap i dessa områden. Sernhede menar att dessa stereotypa föreställningar hela tiden späds på av medierna som skapat en bild av förorten som en farlig plats styrd av kriminella ungdomsgäng. Det finns således en diskrepans mellan hur förorten framställs i media och hur den faktiskt ser ut i verkligheten och han

menar att denna bild av förorten har trängt djupt in i vårt kollektiva medvetande, denna bild reproduceras därmed ständigt.

I artikeln *Förorten som dröm och verklighet* (2005) undersöker planeringsarkitekten Elisabeth Lilja just hur förorten uppfattas utifrån ett utifrån- och ett inifrån-perspektiv. Hon framhäver vikten av relationen mellan människa och byggd miljö och menar att ett inifrån-perspektiv på denna relation visar att den fysiska omgivningen har en social mening som rör djupare strukturer i människors liv. Hon lyfter fram att den fysiska omgivningen ger en grund för människors identitet och förankring (Lilja 2005:191). En utgångspunkt för att förstå problematiken med dagens förorter är enligt Lilja att förstå att människor genom att verka och tillägna sig den byggda miljön också är dess medskapare. Hon kritiserar den endimensionalitet som tenderar att försöka förstå rummet som något externt som påverkar människor (Ibid 2005:175f). I denna artikel kritiserar Lilja modernismens planeringsideal som skapade många av dagens förorter men lyfter även fram hur förortslivet beskrivs på olika sätt utifrån ett inifrån- eller utifrån-perspektiv. Utifrån ses förorten ofta som en problemfylld plats medan den inifrån ofta beskrivs i positiva ordalag (Ibid 2005:179).

Den svenska planeringsforskaren Lina Olssons avhandling *Den självorganiserande staden: Appropriation av offentliga rum i Rinkeby* (2008) handlar om deltagande och appropriation i en förändringsprocess av Stockholmsförorten Rinkeby. Hon diskuterar med begrepp lånade av bland annat den franske sociologen Henri Lefebvre vikten av brukardeltagande i planeringsprocessen samt ställer frågan om det går att bygga för appropriation, dvs. om det går att bygga så att människor kan återta ett området i den meningen att de själva omvandlar området utifrån egna behov och att de därmed bryter med de ideal som området ursprungligen planerades utifrån. Hon belyser bland annat hur regler medvetet kringgåtts för att låta tillfälliga verksamheter växa upp i Rinkeby och hon resonerar om dessa affärsverksamheter kan anses utgöra approprierade platser.

4.3 Stadsplaneringsideal och kommunikativ planering

Den svenska kulturgeografen Moa Tunström gör i sin avhandling *På spaning efter den goda staden: Om konstruktioner av ideal och problem i svensk stadsbyggnadsdiskussion* (2009) en kritisk granskning av den diskurs om den goda staden som finns i dagens svenska stadsplanering. Hon beskriver hur modernitetens stad med sin funktionsseparering numera ses som ett problem medan den ”goda staden” är den medeltida staden dvs. den täta staden med kvarter och smågator. Två motbilder ställs mot varandra i en debatt där romantiserande normer och ideal av det förgångna står

i kontrast mot det modernistiska idealet. Den amerikanske journalisten Jane Jacobs formulerade redan 1961 i sin bok *Den amerikanska storstadens liv och förfall* (2005) den kritik mot modernismens planeringsideal som istället förespråkade att städer skulle få växa organiskt. De ideal och begrepp som lyfts fram av aktörer som förespråkar en ny stadsvision med täthet, stadskärna och kvarter som centrala begrepp har en föregångare just i Jacobs.

Den engelske planeringsprofessorn Philip Allmendinger beskriver i boken *Planning Theory* (2009) hur en så kallad kommunikativ planering har växt fram som en kritik mot modernistisk planering. Denna planeringstradition grundar sig på Jürgen Habermas teori om en kommunikativ rationalitet. Istället för att helt överge modernismen, som många post-modernister, bygger Habermas vidare på den och menade att rationaliteten skulle återtas från det instrumentella tänkandet. Han menade att det går att bryta ner den vetenskapliga objektivismen och istället skapa en ny typ av objektivitet som grundar sig på överenskommelse mellan människor som uppnås genom fria och öppna demokratiska samtal (Allmendinger 2009:199f). Inom den kommunikativa planeringen kritiserar man således den instrumentella rationalitet som har dominerat inom modernistisk planering och som gör så än i dag. Förespråkare för kommunikativ planering vänder sig emot att planering ses som en objektiv och vetenskaplig process som på bästa sätt ämnar nå ett mål (Ibid 2009:209). Problemet för den kommunikativa planeringen anses ofta vara hanteringen av makt och diskurser i en planeringsprocess. Allmendinger lyfter fram att eftersom makt och kapital är ojämnt fördelade i samhället avgör dessa maktförhållanden vilka som har möjlighet att påverka. Även Habermas påpekade hur kapital påverkade språk och diskurser samt hur det förvränger sanning och skapar eller förstärker maktförhållanden. Denna förvrängning av kommunikationen i en planeringsprocess tar ifrån människor dess demokratiska rättigheter att påverka eftersom de inte kan göra sig hörda gentemot starkare aktörer. Status, expertis och kapital förvränger och vänder därför kommunikationen i en planeringsprocess till fördel för starkare aktörer (Ibid 2009:212f). Inom den kommunikativa planeringen ses det därför som planerarens roll att handskas med sådana ojämna maktförhållanden och diskurser. Utöver detta skall den kommunikativa planeraren uppmuntra brukardeltagande samt hjälpa till att utbilda människor, förse alla aktörer med information och kunna vara en sorts medlare mellan olika intressen, grupper och aktörer (Ibid 2009:214f). Leonie Sandercock kritiserar dock denna typ av planering och menar att den ännu inte lyckats ta tag i problemet med hur strukturella ojämlikheter marginaliserar människor och hindrar dem från att delta i öppna samtal. Hon menar vidare att denna planeringstradition inte heller har lyckats komma ifrån universalistiska kategoriseringar och att den därmed inte är känslig för skillnader i kön och ras

och hur detta påverkar människors medverkan i planeringsprocesser (Sandercock 1998:175).

5. Empiri

I detta kapitel kommer jag att presentera den empiri som utgör underlag för analysen. Kapitlet är uppdelat i tre underrubriker eller teman som hänvisar till min frågeställning, dessa är: *Föreställningar om staden*, *Förhoppningar med Bokal* och *Deltagande i planeringsprocessen*. För att göra det så enkelt som möjligt att utläsa vem av intervjupersonerna som säger vad är även varje tema uppdelat efter en person i taget.

5.1 Föreställningar om staden

Kenji

En tematik som kommer till uttryck i Kenjis argumentation är betydelsen av mötesplatser. Samtidigt som han menar att det offentliga rummet och mötesplatser måste bestå av en ”jåkla massa privata rum”. Han menar att det är en missuppfattning att tro att man kan skapa offentliga rum utan dessa privata rum. I miljonprogrammet saknas dessa privata rum, påpekar Kenji. Vanliga ord och begrepp som Kenji använder för att beskriva en positiv miljö är; torg, gator, gränder. Han beskriver livet i dessa rum som att intimiteten finns runt hörnet och ”att livet är närvarande”. Vi skall kunna se människor springa upp i trappuppgångar, från uteserveringen skall vi se små barn springa in kvartershandeln och handla. Denna intimitet, menar Kenji, kan kombineras ”med hela världen på nått sätt” (Kenji s.7ff) Vidare menar Kenji att det idag inom planering fokuseras för mycket på att skapa täthet medan det finns ”en saknad av någonting” och att en stad kan vara väldigt stadsmässig och urban även om den inte är tät (Kenji s. 13). I sin kritik av kvartersromantiken, som uppkom på 1980-talet, menar Kenji att det på 1980- och 1990-talet byggdes utefter ett stämpelavtryck av kvartersstaden utan en förståelse för hur dessa typer av städer strukturellt skulle fungera (Kenji s. 7).

I Kenjis resonemang om staden återkommer han ständigt till att försöka beskriva vissa ”värden som består på ett annat sätt” något han tycker har försvunnit i dagens stadsplanering. När han resonerar kring dessa värden beskriver han det som ”ett stort fält av [...] företeelser i den fysiska verkligheten” som ligger någonstans mitt emellan det praktiska och det estetiska. Detta ”fält” är enligt Kenji svårt att beskriva i ord men han försöker förklara det som någonting som är ”så oerhört centralt för människors välmående”. Han fortsätter med att tillägga att det är något som gör en plats ”en god plats att vara på”. De egenskaper som får oss att känna just detta menar Kenji är något som

vi känner sedan vi föds och hela tiden bär med oss men som vi har svårt att sätta ord på. Vidare menar Kenji att detta ”fält” har att göra med att arkitektur skall vara human och inte oanständig, en arkitektur som undviker att skapa konflikter. Att kunna handskas med detta ”fält” har enligt Kenji att göra med ”en känslighet för de här frågorna” och då kan man skapa miljöer ”där livet [...] passar så väl i det”. Som exempel på en sådan miljö tar han en fransk bergsby där han menar att miljöer har mejslats fram stadskärnor som blir otroligt rika och sammansatta (Kenji s. 2ff). Känsligheten för att kunna handskas med de här ”frågorna” och detta ”fält” är för Kenji en ”intuitiv känsla” som utvecklas genom ett intresse och som i sin tur leder till en ”rumsskaparkonst eller platskaparkonst”. Kenji påpekar att det tar lång tid att utveckla den här känsligheten och att det i slutändan ändå ”är svårt att artikulera, svårt att skapa en utbildning kring, svårt att söka pengar på” men att vi alla känner väldigt starkt när den fattas i den byggda miljön (Kenji s. 15). Kenji beskriver också att:

...bebyggelse har en annan dimension [...] dom är också bundna i tiden men har en annan dimension över sig som har med transformerbarhet att göra. Jag kan tycka att arkitektur blir som mest lyckad när den fokuserar väldigt starkt på långa värden. Alltså just sådant som har med oss som biologiska varelser att göra..just det här jag började med att säga att vi inte har några ord för, att det ska vara en trevligt plats, en skön plats att vara på...(Kenji s. 27)

Återigen återknyter Kenji till detta ”fält” och menar att det är arkitektens roll att skapa dessa värden samt att det är ”arkitektens [...] innersta konstform” (Kenji s. 27).

Susanne

För Susanne innebär stadsplanering att städer byggs så att de ”växer organiskt” (Susanne s. 3). För henne handlar inte täthet endast om täthet med byggnader utan även att ”staden är tydlig” och att stadens stråk aldrig tar slut och att det på så sätt inte skapas onödiga återvändsgränder. Hon utvecklar även sin tanke om täthet som något som inkluderar vilsamma gröna platser samt att det ”ska finnas offentliga rum där du inte blir bombaderad med reklam”. Vidare menar hon att det i Malmö saknas just en tydlighet i hur parker används och att det skall gå att strukturera upp parkernas kanter och på det sättet frigöra ytor. Susanne menar även att om en tydlighet etableras i hur platser skall användas medför detta en social kontroll (Susanne s. 10).

5.2 Förhoppningar med Bokal

Kenji

Kenji menar att långsiktighet är centralt både hos MKB som företag men också i Bokal som projekt. Han framhäver detta genom att poängtera att Bokal inte går att ”räkna hem i ören och kronor” som ett enskilt objekt men att det är långsiktigt på så sätt att det är ett steg i att göra hela området mer attraktivt. I det avseende betalar sig Bokal, enligt Kenji, flera gånger om (Kenji s. 20). Bennets Väg som är platsen där Bokalerna är situerade representerar för Kenji det småskaliga i det storskaliga och beskriver en vision av Bennets Väg som en småstadsgata med ett mysigt kafé där människor uppehåller sig. Han beskriver hur han innan Bokalerna byggdes stod på Bennets Väg och ”kisade” och kände att han saknade kaféet, fruktaffären och frisören för att gatan skulle kännas levande (Kenji s. 17).

För Kenji fyller Bokalerna också en funktion i att de i framtiden skall kunna användas till något annat än vad de används för idag. Han betonar återigen sin roll som arkitekt att skapa ”goda miljöer” och ”bra platser att vara på” som är en förutsättning för att Bokalerna skall kunna ”syfta på många nivåer”. Bokalernas estetiska utformning speglar också den Kenjis förhoppning om att de i framtiden skall kunna ha andra användningsområden. Han menar att Bokalernas robusta betongtak skapar en helhet och ett ”visuellt rum [...] som är individuellt och roligt [...] och föränderligt över tiden” (Kenji s. 17). Kenji framhäver även Bokalernas funktion som en naturlig mötesplats och menar att om de inte hade funnits där så hade man inte uppehållit sig där men att nu är ”det fysiska rummet ordnat på ett sådant sätt att det är behagligt att vara där” (Kenji s.18).

Susanne

Även Susanne menar att MKB inte byggde Bokalerna för att göra kortsiktiga ekonomiska vinster utan påpekar att Bokaler är en typ av projekt som genererar mervärden vilket MKB som företag tjänar på i längden. Hon menar att om Bokalerna endast hade betraktats utifrån dess kostnad hade de aldrig byggts, och påpekar istället de mervärden Bokalerna skapar i form av ”övrigt fastighetsbeståndsvärde” och att kvarboendet höjs samt att skadegörelse minskar på grund av ”en genomsiktighet och en social kontroll”. Susanne menar att MKB ”har sina händer i myllan” och arbetar nära marken och att de inte sitter och ”planerar Bokalerna utifrån en stor Malmökarta” (Susanne s. 4).

Magdalena

Magdalena menar att det i Rosengård är så att människor väljer att stanna kvar i området och är väldigt stolta över det och att det även är en av innehavarna av Bokalerna som har flyttat tillbaka för att kunna starta verksamhet där. Hon slår fast att dessa människor tycks vilja ha sin verksamhet just i Rosengård (Magdalena s. 3). Bokalerna är enligt Magdalena ett steg i utvecklingen av Rosengård mot att göra stadsdelen till en blandad stadsdel. Hon uttrycker att det bör finnas en större plats för andra funktioner i området och att det viktigaste Stadsbyggnadskontoret kan göra i områden som Rosengård är att ”skapa förutsättningar för förändringar med fysiska förändringar”. Hon menar att ”saker ska få kunna växa på plats” och om inte detta görs så motarbetas det initiativ och den handlingskraft som redan finns i närmiljön (Magdalena s. 6). Vidare tycker Magdalena att Bokal är viktigt eftersom det visar att det som byggs i Rosengård har en lika hög kvalitet som byggnader som uppförs i andra stadsdelar. Hon beskriver även hur Rosengård har förändrats från en betongöken till en väldigt grön stadsdel. Hon framhäver också att Bokalerna har ändrat på strukturen i området eftersom det ”vänt på strukturen utåt, vänt bebyggelsen utåt”. Hon betonar vikten av detta och menar att livet tidigare förts i skymundan på insidan. Magdalena framhäver liksom Susanne att Bokalerna är viktiga för de kan öka den sociala kontrollen i områden eftersom de som bor vid Bennets Väg nu har ögon riktade utåt mot verksamheten och vägen. Hon beskriver detta som att det har skapat ett nytt sorts samspel i området mellan invånarna (Magdalena s. 9).

Anna

Även Anna beskriver vikten av att skapa en mötesplats med Bokal och att det i och med Rosengårds befolkningens mängd finns alla förutsättningar för ett urbant liv. Hon menar vidare att det var just lokaler för affärsverksamhet som saknades i området samt att ”människor vill ju mötas”. Hon beskriver det som att ”man vill ju ha den där [...] butiken på väg hem från jobbet” och kaféet där man kan ”sätta sig och träffas” (Anna s. 1f). Vidare beskriver hon satsningen med Bokal som ett tillvaratagande på det ”flöde” av människor som rör sig på Bennets Väg samt ett sätt att förstärka detta ”stråket” som Bennets Väg utgör och även att ”öppna upp” området mot resten av Malmö. Hon menar att det fanns många människor i Rosengård som kände att det var en ”isolerad del av stan” och att målet med Bokal är att ”bjuda in resten av Malmö till Rosengård” (Anna s. 2). Anna beskriver hur Bokalerna, om man inte bara ser till den ekonomiska biten, fungerar som en mötesplats där människor som ”enligt min uppfattning inte har varit ute i området innan” befinner sig där. Hon påpekar också att den mediala uppmärksamheten som Bokalerna har fått har bidragit till skildra ”en positiv motbild” till de negativa bilder som målats upp i medierna tidigare. Hon

hoppas även att de företagare som bedriver verksamheter i Bokalerna kan fungera som ”goda förebilder” och ”inspiratörer till dels unga” och ”andra som kanske står utanför arbetsmarknaden” (Anna s. 3f).

5.3 Deltagande i planeringsprocessen

Kenji

När det gäller brukardeltagande i planeringsprocessen menar Kenji att MKB har en stark tradition av att ”plocka upp [...] från husvärdar” vad det finns för behov ute i bostadsområdena samt att det har genomförts flera interna enkätundersökningar. Under en sommar hade även MKB ett projekt med arkitekturstuderande från Lunds Universitet som gjorde undersökningar på Bennets Väg om eventuella sidospår och utvecklingar av tanken bakom Bokal. Kenji nämner även att det, i slutskedet av planeringsprocessen, anordnades informationsträffar på Folkets Hus i Rosengård som var hyfsat välbesökta (Kenji s. 23). Kenji menar annars att deltagande i planeringsprocessen ofta blir problematiskt eftersom ”det är en konst att skapa bygga miljöer” och att det är en ”professionalitet”. Han framhäver hur komplicerad planeringsprocessen redan är med alla de led och detaljplaner som bestämmer riktlinjer för hur det får byggas. Han menar att denna process är väldigt styrd av dessa riktlinjer och att arkitekten får anpassa sig efter dessa. Riktlinjerna innefattar allt från hur högt och brett ett hus får vara till vilket takmaterial som får användas. Kenji fortsätter med att framhäva att planering och stadsbyggnad idag är en demokratisk process som är ”tjänstemannastyrd” och att kommunal planering styr det mesta. Han påpekar att det finns klara politiska direktiv för vilken riktning stadsplaneringen ska ta. Han menar också att ansvaret för stadsplanering vilar på alla då en klagan hos till exempel Miljöverket bidrar till att ”förstärka ett regelverk som gör det mer komplicerat och dyrare för staden i längden [...] att bygga för närhet” eftersom det finns mycket regler som har med att sära saker från varandra (Kenji s. 24f).

Kenji är även tveksam till konkret brukardeltagande i planeringsprocessen och påpekar hur svårt det är att endast få till ett hus med alla regelverk och ekonomiska aspekter som försvårar. Han förstår att det kan tyckas tråkigt att hävda att människor endast är ”lekmän” som inte riktigt förstår hur planeringsprocessen går till. Han säger att människor som vill påverka ofta kan ha en ”välbehövlig naivitet” som sätter saker och ting i perspektiv. Men skulle denna naivitet få för stort utrymme skulle den ge upphov till en nästan omöjlig process. Processen blir omöjlig på sätt att medverkan i slutändan skulle innebära en utbildning för dessa personer (Kenji s. 25). Han säger:

...men här får ni dom här böckerna [...] hem över helgen och läs igenom det och så kommer dom tillbaks efter helgen. Och då säger dom ok nu förstår jag, men kan man inte göra så här istället? Jo men då får du dom här böckerna med dig till nästa helg. Så att det är faktiskt en profession att få ihop allt detta och det krävs ett slags yrkeskunnande och en erfarenhet om vad som går och vad som inte går. Men självfallet kan det tillföra ett slags ifrågasättande och liksom har ni tänkt på det och så...(Kenji s. 25).

Susanne

När Susanne tidigare arbetade som fastighetschef för MKB på Lorensborg i Malmö och själv inte tyckte om platsen där började hon fundera på hur människorna som bor på platsen uppfattade den. Hon menar att hon själv endast kommer dit och jobbar och åker hem igen medan andra bor där (Susanne s. 5). Susanne uttrycker en stark önskan om brukardeltagande i planeringsprocessen men tycker även hon det är problematiskt att låta människor komma med förslag. Hon menar att med 40 människor skulle det komma lika många förslag och oavsett hur valet faller kommer det att finnas ”39 som tycker vi valde fel”. Hon tycker att det istället behövs en större förberedelse hos människor som kommer till ett informationsmöte och vill påverka sin omgivning. Om människor kommer förberedda med förslag till ett sådant möte tror Susanne att det går att ha en dialog som utmynnar i att det finns ”39 vinnare istället för 1”. Susanne tror att det handlar mycket om att människor lär sig något i dessa situationer och att det inte blir ”hela havet stormar”. Hon påpekar vikten av att få medborgare att känna att de är med (Susanne s. 8f). Susanne vill som nämnts tidigare förtäta Malmö som stad, men menar även hon att det finns ett alltför stort regelverk som försvårar detta. Hon menar att möjligheterna till att smidigt förtäta Malmö har grävts ner i ett regelverk och påpekar att det finns en viss feighet i Sverige i förhållningssättet till regelverk. Hon understryker att planering i Sverige måste våga ”rucka på regelverket” för att komma någon vart. I likhet med Kenji framhäver hon dock att detta regelverk är en produkt av ett ”demokratiskt samhälle, för att folk har klagat” (Susanne s. 7).

Susanne tar som exempel på brukardeltagande att MKB har haft workshops i trapphus där barn fått lägga mosaik i entréer och att sådant deltagande skapar en motprestation hos invånarna i ett område (Susanne s. 8). Hon uttrycker även tankar om deltagande på annat sätt än att direkt påverka den fysiska miljön och menar att MKB skapar aktiviteter ”för att skapa nya möten som i sin tur kanske genererar kraft till att stärka identitet och självförtroende” i staden. Som exempel tar hon hur MKB anordnade en så kallad stadsodling där ”3 tuffa killar i åttaårsåldern” fick odla växter i lådor på trottoaren och blev väldigt stolta över dessa samt att det inte blev vandaliserat en enda gång. Dessa

killar var sedan med i Malmö radio och pratade om detta projekt vilket enligt Susanne gjorde att de kände sig bekräftade. Susanne tror att deltagande som detta kan få effekter genom att det ”på något sätt sprider ringar på vattnet” och att det förhoppningsvis lönar sig i längden (Susanne s. 13). Susanne utvecklar sina tankar om att staden skall växa organiskt när hon säger att kommunen måste ”försöka hålla fingrarna i styr och inte överplanera” och att en del områden måste få ”växa lite av sig själv” (Susanne s. 14). Angående Norra Sorgensfrid i Malmö tycker Susanne att det bör bejakas att människor använder de tomma industrilokaler som finns där, åtminstone tills konkreta planer för dess användning har framtagits. Hon menar att ”människor ska vara lite rebell” och kunna ta staden i användning själva. Hon understryker vikten av att ”va lite crazy” men att det bör finnas en övergripande långsiktig struktur (Susanne s. 15).

Magdalena

Magdalena menar att invånarna i Rosengård endast gavs en formell möjlighet att påverka projektet Bokal och detta eftersom det är lagstiftat att det måste anordnas så kallade samråd i samband med den här typen av planering. Projektet ställdes ut på Medborgarkontoret i Rosengård men inga kommentarer alls kom in. Magdalena lägger dock till att de har pratat med människor området och ”att alla var väldigt positiva till att det hände någonting” samt att till och med de som bodde i lägenheterna som byggdes om och var tvungen att flytta därifrån var positivt inställda till initiativet (Magdalena s. 2f).

Anna

Anna spekulerar kring att människor i Rosengård kanske inte är ”vana” att ta del av information genom till exempel trappanslag för informationsmöte. Hon menar att det kanske går bättre att nå ut med budskap genom att ”gå ut och prata med dom där dom är”. Hon beskriver hur det till skillnad från informationsmöten och samråd där knappt någon dök upp så var det ”ungefär åttio stycken” som kom på informationsmöte om att bedriva verksamhet i Bokalerna där alla dessa människor var ”positiva till att det skulle komma att bli lokaler i Rosengård”. Hon beskriver sedan hur MKB bedömde vilka verksamheter som ansågs lämpliga att bedrivas i Bokalerna (Anna s. 8).

6. Analys

I detta kapitel kommer empirin som presenterats ovan att analyseras utifrån den teori som presenterats i teorikapitlet samt relateras till tidigare forskning. Eftersom de teman som ställts upp i empirin flyter in i varandra kommer även analysen av dessa teman att flyta in i varandra.

6.1 Föreställningar om staden

Samtliga intervjupersoner framhåller vikten av att skapa mötesplatser i områden som Rosengård. Kenji menar att mötesplatser måste bestå av privata rum, t ex. affärer, som gör att människor väljer att uppehålla sig där. Bokal är ett tydligt försök att skapa en offentlig mötesplats där även privata rum ingår. Samtliga intervjupersoner uttrycker även en önskan att bättre integrera Rosengård med resterande Malmö och få en ökad rörelse av människor både till och från Rosengård. Denna önskan skulle kunna ses som en önskan att skapa den *disorder* som Sennett menar måste uppstå i en stad för att människor av olika bakgrund inte skall vara rädda för varandra. Med *disorder* menar Sennett att människor ständigt möts i sina vardagliga liv och att *främlingen* på så sätt är ständigt närvarande vilket skapar en förståelse för olikheter mellan människor (Sennett 1970:132ff). Frågan är dock om Bokalerna som sådana får människor som aldrig varit i Rosengård att ta sig dit, och om denna *disorder* av möten med *främlingen* uppstår. Alla intervjupersonerna ställer sig även kritiska till den typ av modernistisk planering som Rosengård är ett uttryck för. De är medvetna att Bokalerna inte är en lösning som passar alla människor utan en lösning som passar några. De menar att det har funnits handel som bedrivits ur bakluckor och liknande tidigare och att Bokalerna är ett steg i att ta tillvara på den handel som redan pågår. Denna tankegång att anpassa ett planeringsprojekt för ett antal människor i en viss stadsdel speglar de tankar Sandercock lyfter fram. Tanken om att det inte går att planera för en homogen befolkning där en lösning skall kunna tillämpas på en hel stad (Sandercock 1998:164ff). Även Sennett påpekar vikten av en planering som inte är för byråkratisk och *top-down* styrd. Han menar att planering måste kunna anpassas på olika sätt i olika stadsdelar efter olika behov. Moa Tunström framhåller dock att offentliga mötesplatser i dagens stadsbyggnadsdiskussion endast ses som positiva mötesplatser. Tunström refererar till arkitekturforskaren Catharina Gabrielsson som menar att det idag finns ett schablonmässigt användande av ordet mötesplatser som antas främja gemenskap och trivsel. Hon fastslår att planering idag främst handlar om mötesplatser som skapar möten mellan likar som leder till konsensus (Tunström 2009:119). Dessa typer av mötesplatser skulle således istället för att skapa *disorder* och förståelse snarare förstärka värderingar och föreställningar bland den homogena grupp som möts på denna plats.

Den önskan av att integrera Rosengård med resterande Malmö som intervjupersonerna uttrycker tycks endast syfta på fysisk integration. Tunström lyfter fram hur det i svensk stadsbyggnadsdiskussion finns en otydlighet i definitionen av integrationsbegreppet. Hon menar att

integration i detta sammanhang reduceras till att främst handla om en integration av funktioner. Det är främst bostäder, arbete, service, caféer och restauranger som är de funktioner som skall beblandas (Ibid 2009:97). Hon påpekar dock att denna typ av fysisk integration framhålls som något som även leder till social och etnisk integration. Att skapa ett vitalt stadsliv blir ett verktyg för att minska segregation, en tankegång som även mina intervjupersoner uttrycker. Tunström framhåller dock att denna syn på integration tenderar att tydligare markera skillnaden mellan förorten och centrum. Centrum ses som den integrerade staden medan förorten blir den segregerade anti-staden. Det vitala stadslivet ses som en garant för mångsidighet och mänsklig kontakt för mer än den fysiska integrationen utan även för social integration och stadsliv (Ibid 2009:99f). Dessa tankegångar går igen hos mina intervjupersoner som också pratar om vikten av att skapa stadsliv och rörelse. Något som i sin tur skall integrera det segregerade Rosengård med den integrerade innerstaden. Stadsliv och stadsmässighet tycks bli synonymt med integration. I Kenjis resonemang om arkitektur förefaller det vara underförstått att form och utformning av den fysiska miljön löser sociala problem. Kenjis uppfattning verkar följa att rätt utformning, rätt ljus och liknande åtgärder i sig skapar mötesplatser och stadsliv. En följd av detta är sedan att dessa mötesplatser fungerar integrerande mellan Rosengård och övriga Malmö. Mötesplatserna har en potential att blanda människor. Möjligen är min tolkning tillspetsad, och i någon mån bör en plats fysiska utformning ha betydelse för dess funktion som mötesplats även om detta inte ensamt förändrar sociala relationer. Lina Olsson menar att i hennes exempel är småbutikerna i Rinkeby platser för en offentlig kultur där möten mellan personer med olika etnisk bakgrund förekommer. Hon påpekar även att dessa småbutiker är av viktig betydelse som arkitektoniska rum som materialiserar representationer och symboler av olika kulturella identiteter som på detta sätt synliggörs i det offentliga rummet (Olsson 2008:217f). Bokalerna som mötesplats kan utifrån detta perspektiv ses som ett positivt inslag i den fysiska miljön i Rosengård.

6.2 Förhoppningar med Bokal

Kenji beskrev hur Bokalerna är utformade på ett sådant sätt att de skall kunna användas på många olika nivåer och för olika syften. Detta kan tolkas som ett uttalande som stöder tanken om appropriation och rätten till staden. Rummet (Bokalerna) approprieras på sådant sätt att de tas i användning av människor som på eget initiativ startar den verksamhet de ville ha. Lina Olsson varnar dock för om denna typ av appropriation kan betraktas som appropriation på jämlika villkor. Deltagandet från butiksinnehavarna, blir i Olssons exempel, till ett deltagande från en underordnad position (Olsson 2008:217). Deltagande, eller denna form av appropriation, kan således tolkas som

ett sätt för den dominerande gruppen att organisera samtycke och reproducera hegemonin. Det skall även tilläggas att MKB var de som bestämde vilka affärsidéer som skulle få ta plats i Bokalerna. Denna kritiska tolkning skall dock inte förringa eller förminska betydelsen av denna typ av projekt, vilket också Olsson framhäver (Ibid 2008:217). De är en möjlighet till försörjning samt, vad det verkar, ett uppskattat inslag i området.

Magdalena beskriver också hur nöjda människorna i området kring Bokal är med projektet och Rosengård överlag. Detta uttalande stärker i viss mån Elisabeth Liljas påpekande att människor i förorter ofta är väldigt stolta över *sin* stadsdel. Ur ett inifrån-perspektiv lyfts positiva kvaliteter fram, istället för de negativa kvaliteter som fokuseras från ett utifrån-perspektiv (Lilja 2005:179). Magdalena beskriver även hur Bokal har omstrukturerat bebyggelsen i området och vänt den utåt. Vikten av att vända bebyggelse utåt på detta sätt och jobba med entréer in i förorter är även det något som Lilja påpekar som viktigt. Hon menar att rummet skall ge förutsättningar för möten med andra människor på offentliga platser, gator och torg och att det är viktigt hur man närmar sig förorten (Ibid 2005: 180f). Även Kenji betonade vikten av Bokal som en naturlig mötesplats. Lina Olsson menar dock att projekt som dessa kan reduceras till att endast bli ett ”tillrättalagd sceneri” (Olsson 2008:217). Denna mötesplats har som syfte att få människor att mötas och blandas. Tunström påpekar att Sennett menar att blandning kan finnas i en stad utan att det nödvändigtvis medför en kosmopolitisk attityd till olikhet. Han menar även att ord som mångfald inte i sig självt är ett positivt värde men dock något nödvändigt. Vidare menar Tunström att för Sennett är mångfald och isolering inte nödvändigtvis varandras motsatser utan att de båda kan samexistera (Tunström 2009:104). I likhet med Tunströms studie går det även i mitt material att utläsa att ord som mångfald och blandning huvudsakligen framgår som något bra som inte är i behov av ytterligare förklaring. Det verkar finnas en tydlig konsensus, bland intervjupersonerna, om vad en mötesplats är eftersom den inte behöver specificeras. Den dominerande gruppen innehar i denna mening en tydlig makt över diskursen om vad en mötesplats är.

Magdalena beskriver hur Rosengård idag är en av Malmös grönaste stadsdelar och hon vill få bort bilden av Rosengård som en förortsöken. Ove Sernhede använder sig av den franske sociologen Loïc J.D. Wacquant och hans studie av den franska Parisförorten La Courneuve och jämför denna med svenska förorter. Enligt Sernhede menar Wacquant att oförmågan att på allvar komma åt underliggande ekonomiska marginaliseringar av människor i förorter leder till att det istället ständigt investeras i ”upprädningsåtgärder” (Sernhede 2004:120f). Även Rätzl nämner denna

problematik i sin jämförelse mellan Tensta och Altona i Tyskland och menar att projekten i Altona syftade till att omvandla de sociala relationerna i samhället i stort medan det i Tensta endast fokuserades på tillfälliga målsättningar i det specifika bostadsområdet (Räthzel 2007:293). I Malmö finns det nu långtgående planer på att utveckla hela ”stråket”, dvs. Bennets väg där Bokalerna återfinns. Detta tyder på ett sätt att Bokalerna inte endast är en tillfällig ”uppfräschningsåtgärd” som Sernhede lyfter fram att stadsbyggnadsprojekt i förorten ofta reduceras till. Dock kvarstår faktum att projekt som Bokal, även om de kan vara mycket uppskattade av några människor, knappast förändrar den ekonomiska marginalisering som finns i området.

6.3 Deltagande i planeringsprocessen

Kenji menar att det i slutändan handlar om en professionalitet att bygga hus och platser som skall tjäna människan. Räthzel visar i sin studie att tjänstemännen i Tensta gärna vill ha aktiva medborgare med i utvecklingsprocessen av Tensta och att invånarna uppmuntras men att det trots allt finns en gräns för detta deltagande. Tjänstemännen i Tensta hade redan en *klar* bild av hur mötesplatserna borde organiseras (Räthzel 2007:304). Även Kenji kan sägas ha en *klar* bild av vad som krävs för att skapa en mötesplats med Bokal. Han ger uttryck för en uppfattning att det krävs professionalitet för att kunna bedöma behov och relatera detta till en specifik plats. Kenji uttrycker det som att det skulle kräva utbildning av de medborgare som skulle vilja påverka planeringsprocessen och att detta skulle ge upphov till en omöjlig process. Brukardeltagande förefaller vara något som komplicerar och inte tillför något nytt till den etablerade föreställning som redan är finns. Det samtycke som Magdalena beskriver att invånarna i Rosengård kände för Bokal skulle med Gramscis syn på hegemoni kunna förklaras som att befolkningen ger sitt spontana samtycke till den dominerande samhällsgruppen. Gramsci menar att samtycke av denna form historiskt beror på den prestige som den dominerande gruppen åtnjuter tack vare sin funktion och position i samhället (Gramsci 1999:145). Överlag uttrycker intervjupersonerna ett slags konsensus om vad en bra mötesplats är, hur stadsliv skall skapas och integration uppnås. Detta konsensus manifesteras just i de *klara* bilder som den dominerande gruppen lyfter fram. Eftersom denna bild aldrig på riktigt kritiseras i planeringsprocessen utsätts aldrig hegemonin för något hot eller kritisk granskning.

Det återgivna exemplet där ingen av invånarna i Rosengård lämnade någon kommentar vid samrådet kan tolkas som att det handlade om spontant samtycke. Philip Allmendinger visar att inom den kommunikativa planeringen bör planerarens roll bland annat vara att kunna motivera och

organisera deltagande samt att till viss del utbilda människor så att de kan ta del av processen (Allmendinger 2009:215). Anna lyfte fram att det kan finnas olikheter i hur människor tar till sig information och kallelser till samråd och framhäver att det möjligtvis behövs andra sätt att motivera folk att delta. Detta skulle kunna ses som en vilja att som planerare motivera deltagande. Den utbildning som den kommunikativa planeringen lyfter fram behöver nödvändigtvis inte betyda utbildande i form av teknisk kunskap för att kunna påverka den rent fysiska utformningen av miljön utan skulle kunna betyda en utbildning som medför att människor får en utvidgad förståelse för planeringsprocessen. Svårigheten ligger i att kunna handskas med de diskurser och den makt som fortfarande präglar en planeringsprocess. Starka aktörer med stort ekonomiskt kapital och kunskap tycks alltid ha de bästa förutsättningarna för att styra planeringsprocessen i önskad riktning. Frågan är om det går att skapa en kontext som är så jämlik mellan olika aktörer som möjligt. Och om planeraren kan vara den som handskas med diskursiva ojämlikheter mellan starka och svaga aktörer. I faller Bokal verkar kommunikationen ha varit problematisk då väldigt få verkligen kom till tals på samrådsmötena. Plan- och bygglagen förutsätter att samråd genomförs. Det finns ett formellt regelverk för detta förfarande, men det finns också utrymme för att experimentera med hur dessa samråd iscensätts. Många människor skulle säkerligen ha en egen uppfattning om vad en bra mötesplats är. I det empiriska materialet framskyntar ett spännings- eller motsatsförhållande som rör vilken kompetens som lekmän respektive professionella kan tillmätas. Den dominerande uppfattningen, som Kenji ger uttryck för, lyfter fram professionalitet som en förutsättning. Endast de professionella har kompetens och tillgång till diskursen om den goda mötesplatsen. Frågan är vilken roll denna professionalitet skall, kan eller bör tillmätas?

Att planerarna själva formulerar vad som behövs i Rosengård, kan tolkas som det Velásquez benämner med Spivak's begrepp subjektcentrism. Den dominerande gruppen formulerar, hur välvillig och professionell de än är, mötesplatsen utifrån sin subjektiva ståndpunkt. Behovet formuleras alltså på detta sätt åt de boende i Rosengård och inte av invånarna själva. Invånarna förvandlas till passiva objekt för en åtgärd, istället för att vara med i planeringsprocessen som handlande subjekt. Samrådet ledde inte till någon diskussion med invånarna. Innebörden av detta var att brukarna inte formulerade sina behov för den aktuella platsen, därmed föll det inifrån-perspektiv som aktörerna eftersträvade. Kenji beskriver hur projektet Bokal uppkommit efter att han och andra ledande aktörer hos MKB stod och "kisade" på Bennets Väg och kom fram till vad som saknades på platsen. Det framkom då att det var just kaféet, fruktaffären med mera som saknades på platsen för att göra den till en mötesplats. Även Anna beskriver kaféet och butiken som det som

saknades på platsen. Velásquez framhäver att en subjektcentrism som denna även för med sig en svensk etnocentrisk syn på hur förorten skall räddas. Velásquez hävdar att det handlar om etnocentrism eftersom förorten blir sedd som ett objekt utifrån. I Velásquez studie om Alby ville tjänstemännen lyfta bilden av Alby inför omvärldens ögon. De ville bemöta det dåliga rykte stadsdelen hade och ersätta det med ett positivt och konstruktivt perspektiv. Han menar dock att det var problematiskt eftersom det gjordes från ett utifrån-perspektiv (Velásquez 2005:195). Denna etnocentrism, som grundar sig i subjektcentrism, kan sägas finnas även i fallet med Bokal. Även här är det tjänstemän som har den mest välvilliga inställning till att förändra bilden av Rosengård. Problemet uppstår när planeraren inte delar levnadsförhållanden med de boende i Rosengård. Med hjälp av projekt som Bokal konstrueras en ny positiv bild av Rosengård, en bild som dock konstrueras från ett utifrån-perspektiv. Det innebär utifrån Velásquez perspektiv att de dominerande aktörerna *gör* positiva saker *för* befolkningen i förorten. Enligt Velasquez är detta ett uttryck för en intern kolonialism eftersom invånarna i förorten förblir objekt för myndigheternas projekt. (Ibid 2005:195f).

Magdalena framhåller hur viktigt det är att skriftligt dokumentera de riktlinjer för arbetet med Rosengård som olika aktörer kommer fram till. Hon menar att det finns ett samtycke om vad som är viktigt i Rosengård, till exempel att det främst behövs lokaler att bedriva olika sorts verksamhet i. Vidare påpekar hon hur viktigt det är att ta tillvara på den handlingskraft som redan finns i området. Utifrån det perspektiv som Rätzhel använder skulle exemplet ovan kunna tolkas som att den dominerande gruppen, dvs. planerarna, säkerställer sin makt genom att organisera samtycke för sina värderingar och idéer. Med Gramsci's termer är detta ett sätt för staten att slippa ta till tvång. Således uppmuntras gräsrotsprojekt, till exempel i Rosengård där man vill uppmåna handlingskraftiga människor att starta olika typer av verksamhet, så att dessa fyller sin funktion som organisatörer av människors samtycke till den dominerande kulturen och dess värden (Rätzhel 2007:299).

Alla intervjupersoner i denna studie uttrycker en passion för sitt arbete och för projektet Bokal. De vill alla det bästa för människorna i Rosengård och vill verkligen hjälpa till att utveckla stadsdelen. Rätzhel påpekar dock att passion av det här slaget kan vara problematisk eftersom även passionerade människor i offentliga förvaltningar alienerar sig från de människor som verksamheten riktar sig åt (Ibid 2007:307). Den problematik som Rätzhel framhäver utgår från att det är ett problem när projektets aktiva och ledande aktörer inte delar levnadsförhållanden med

människorna i det område de ämnar utveckla. När Susanne påpekar att staden måste få växa underifrån och växa fritt innan kommunen blandar sig i planeringen av staden kan ses som ett uttryck för en förståelse för denna problematik. Men utifrån Rätzels perspektiv kan det argumenteras för att ett sådant initiativ från ovan, att uppmana till gräsrotsprojekt, kan innebära att projektet förlorar sin tyngd. Rätzel menar att ett sådant angreppssätt från den dominerande gruppen institutionaliserar ett anti-institutionellt begrepp. Att förespråka deltagande i form av en fritt växande stad *ovanifrån* vänds det till sin motsats (Ibid 2007:307). Lina Olsson menar att självorganisering är en strävan för vad Lefebvre kallar "rätten till staden" (Olsson 2008:219). Både Magdalena och Susanne uttrycker starkt att de initiativ och den handlingskraft som finns i Rosengård måste tas tillvara. De uttrycker alltså en önskan för självorganisering samtidigt som de ingår i en dominerande grupp som tycks vilja behålla hegemoni och tolkningsföreträde för just vad denna självorganisering bör utmynna i. Nu är det inte fråga om någon direkt självorganisering i projektet Bokal men intervjupersonerna uttrycker ändå att det är invånarnas egna handlingskraft som skall få bestämma vad för verksamhet som skall få finnas i Bokalerna. Olsson menar att självorganisering innebär att människor för en mer eller mindre målmedveten strävan för att uppnå något (Ibid 2008:220). Olsson fastslår även att alla aktiviteter, som appropriation och självorganisering, alltid är beroende av yttre sociala och rumsliga förutsättningar som både sätter gränser och öppnar för möjligheter (Ibid 2008:219). Deltagande kan betyda mycket mer än endast kommentarer på ett samråd. Deltagande skulle även kunna innebära möjligheter för just självorganisering och appropriation av rum. Deltagande i dessa former är vad som kan utgöra det Lefebvre menade med "rätten till staden", dvs. rätten för medborgare att själva ta plats i staden och på så sätt vara medskapare av den. Frågan är om det går att delta i denna form helt fritt från inblandning av den dominerande gruppen. Utifrån begreppen hegemoni och subjektcentrism går det att kritiskt granska och diskutera projektet Bokal. Det innebär dock inte att projektet kan ha en rad positiva effekter.

7. Sammanfattning och diskussion

Jag har i denna uppsats försökt besvara de frågeställningar jag presenterade i inledningen. Jag har i min empiriska del visat vilka föreställningar om staden min intervjupersoner har samt deras förhoppningar med projektet Bokal och deras syn på brukardeltagande i planeringsprocessen. Begreppet hegemoni har varit ett centralt begrepp i min undersökning och jag har relaterat min empiri till forskning om andra likartade omvandlingsprojekt. Undersökningen av Bokal visar att det finns en hegemonisk uppfattning eller konsensus bland de drivande aktörerna i projektet Bokal om

vad som kännetecknar god stadsbyggnad. Alla mina intervjupersoner tycks ha liknande uppfattningar om vad stadsbyggande är och säger även att invånarna i Rosengård verkar vara enbart positiva till denna uppfattning. Den tycks alltså få ett spontant samtycke. Susanne är den av intervjupersonerna som antyder en något avvikande uppfattning vad det gäller deltagande i planeringsprocessen. Hon ger också uttryck för tankar om vikten att värna om sociala projekt som kan vara positiva för utvecklingen av stadsdelar och den fysiska miljön, alltså att även sociala relationer kan påverka den fysiska miljön. I analysdelen har jag försökt att belysa mina frågeställningar utifrån olika förhållningssätt som fokuserar på olika delar av stadsliv, planering och deltagande. Analysen är alltså ämnad att problematisera det konsensus som tycks finnas mellan mina intervjupersoner. Detta konsensus som huvudsakligen kommer till uttryck bland mina intervjupersoner motsvaras inte av samma konsensus i den litteratur jag tagit del av. De olika kritiska röster som finns inom forskarvärlden skulle kunna vara ett tillskott till stadsplaneringsdiskursen. Ett sådant kritiskt förhållningssätt skulle kunna leda till att nya vägar öppnas.

Det skulle kunna göras många intressanta studier som på olika sätt kan komplettera och utveckla denna uppsats. Det till synes mest självklara hade varit att komplettera en studie som denna med att också införliva de människor som faktiskt använder dessa Bokaler samt de människor som bor i det närliggande området. Genom intervjuer med dessa personer skulle man således även kunna komma åt det inifrån-perspektiv som diskuteras tidigare och dessa personers föreställningar om stad och tankar om Bokal skulle kunna lyftas fram för att förstärka eller komplicera den bild som lyfts fram i denna uppsats. Vidare skulle en studie av själva deltagandeprocessen i sig vara av intresse då detta skulle kunna visa på de problem och utmaningar som finns i att motivera människor att delta i stadsplanering och om det är ens är självklart att människor bör påverka den i någon större utsträckning.

8. Referenser

Litteratur

Allmendinger, Philip (2009), *Planning Theory*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Brusman, Mats (2008), *Den verkliga staden?: Norrköpings innerstad mellan urbana idéer och lokala identiteter*. Linköping: Institutionen för studier av samhällsutveckling och kultur.

Crang, Mike & Cook, Ian (2007), *Doing Ethnographies*. London: SAGE

Essevald, Johanna (2008), Reflexivitet, kvalitativ forskning och samhällsvetenskap. I: Sjöberg, Katarina & Wästerfors, David (red.) *Uppdrag forskning: Konsten att genomföra kvalitativa studier*. s. 184 - 212. Malmö: Liber AB.

Gramsci, Antonio (1999), Selections From Prison Notebooks: The Modern Prince. The Intellectuals. I: Hoare, Quentin & Nowell Smith, Geoffrey (red.) *Classics in Politics: Antonio Gramsci*. London: ElecBook.

Hall, Peter (2002), *Cities of Tomorrow*. Oxford: Blackwell

Jacobs, Jane (2005), *Den amerikanske storstadens liv och förfall*. Göteborg: Daidalos.

Lilja, Elisabeth (2005), Förorten som dröm och verklighet. I: Forsberg, Gunnel (red.) *Planeringens utmaningar och tillämpningar*. s. 175 - 194. Uppsala: Uppsala Publishing House

Olsson, Lina (2008), *Den självorganiserande staden: Appropriation av offentliga rum i Rinkeby*. Lund: Institutionen för Arkitektur och Byggd Miljö, LTH, Lunds Universitet

Räthzel, Nora (2007), Självorganisering och stat: En jämförelse mellan medborgarföreningar i Stockholm och Hamburg. I: Nylund, Katarina (red.) *Periferin i centrum: Gränsöverskridande praktiker i Stockholms offentliga rum*. s. 293 - 331. Göteborg: Daidalos.

Sandercock, Leonie (1998), *The Death of Modernist Planning: Radical Praxis For A Postmodern Age*. I: Douglas, Mike & Friedman, John (red.) *Cities for Citizens: Planning and the Rise of Civil Society in a Global Age*. s. 163 - 184. Chichester: John Wiley And Sons Ltd.

Sennett, Richard (1970), *The Uses Of Disorder: Personal Identity and City Life*. New York: W.W. Norton & Company Inc.

Sernhede, Ove (2004), Förorten som exil: Loïc J.D. Wacquant och postindustriella fattigdomsmönster. I: Johansson, Thomas & Sernhede, Ove (red.) *Urbanitetens omvandlingar: Kultur och identitet i den postindustriella staden*. s. 109 - 123. Göteborg: Daidalos.

Spivak, Gayatri Chakravorty (1999), *A Critique of Postcolonial Reason: Towards a History of the Vanishing Present*. London: Harvard University Press.

Tremblay, Marc-Adelard (1957), The Key Informant Technique: A Nonethnographic Application. *American Anthropologist*. Vol. 59, No. 4, s. 688-701.

Tunström, Moa (2009), *På spaning efter den goda staden: Om konstruktioner av ideal och problem i svensk stadsbyggnadsdiskussion*. Örebro: Örebro Universitet

Velásquez, Juan (2005), *Förankring och dialog: Kraftspelet mellan planering och demokrati*. Stockholm: Kulturgeografiska institutionen.

Dagspress

”Bokaler” ska ge nytt liv åt Rosengård. Dagens Nyheter 2009-08-17

Internetkällor

The Guardian. Hämtat 2010-10-18 från:

<http://www.guardian.co.uk/artanddesign/2005/nov/21/architecture.communities>

Malmö stad. Hämtat 2010-12-20 från:

<http://www.malmo.se/Kommun--politik/Om-oss/Stadsdelar/Rosengard/Fakta-om-Rosengard.html>

Övriga källor

Rosengård!: Strategier för hållbar utveckling i en stadsdel. Dialog-pm 2008:1. Malmö Stadsbyggnadskontor Oktober 2008

Bilaga - Intervjuguide

Bakgrundsinformation

Namn?

Yrke?

Ålder?

Staden

Vad fascinerar dig med städer i allmänhet?

Vad är positivt och negativt med städer?

Bokal

Berätta lite om hur Bokal uppkom?

Vad är din roll i projektet?

Vilka målsättningar har du/ni med Bokal?

Malmö som stad

Vad finns det för positiva och negativa aspekter med Malmö som stad?

Deltagande i planeringsprocessen

Hur ser du/ni på brukardeltagande i planeringsprocessen?

Vad har gjorts för att motivera invånare i Rosengård att delta i planeringen av Bokal?